

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2022.8.32>

CECHY ZASTOSOWANIA PORĘCZENIA MAJĄTKOWEGO PODCZAS POSTĘPOWANIA KARNEGO W OBCYCH KRAJACH

Viktor Nazarov

*doktor nauk prawnych, profesor, profesor Katedry Procesu Karnego
i Kryminalistyki Akademii Adwokatury Ukrainy (Kijów, Ukraina)*

ORCID ID: 0000-0002-3725-7745

Nazarov_2008@ukr.net

Alexey Sitailo

*kandydat nauk prawnych, przewodniczący Seredynobudskiego Sądu Rejonowego Obwodu Sumskiego
(Seredyna-Buda, Ukraina)*

ORCID ID: 0000-0003-4600-9708

elektrostar@ukr.net

Adnotacja. Zbadano instytucję poręczenia majątkowego w postępowaniu karnym i jego regulację proceduralną. Udowodniono, że ten środek przymusu jest stosowany przez podmiot w imieniu państwa, który ma uprawnienia władzy, a zatem ma charakter publiczny. Należy zauważyć, że środek ten wiąże się przede wszystkim z pewnymi ograniczeniami prawnymi w zakresie materialnych interesów osoby, stosowaniem wobec niej sankcji ustanowionych przez przepisy postępowania karnego, mających na celu wykonanie szeregu obowiązków proceduralnych.

Przeprowadzono badanie porównawcze i prawne mechanizmu proceduralnego stosowania poręczenia majątkowego w krajach postsowieckich, niektórych krajach Unii Europejskiej, Stanach Zjednoczonych i Anglii. Udowodniono, że prawo postępowania karnego krajów postsowieckich ma zarówno ogólne, jak i charakterystyczne tendencje w rozwoju instytucji poręczenia majątkowego, rozumieniu tej koncepcji, podstaw i procedury stosowania, przedmiotu poręczenia majątkowego, podmiotów stosujących ten środek zapobiegawczy, definicji poręczycieli, cech zwrotu poręczenia majątkowego i tym podobne. Podkreślono zarówno pozytywne aspekty przepisów prawa krajów postsowieckich w stosowaniu poręczenia majątkowego, jak i negatywne, wpływające na regulację, praktykę i dynamikę stosowania poręczenia majątkowego przez podmioty władzy.

Słowa kluczowe: postępowanie karne, środki zapobiegawcze, poręczenie majątkowe, podejrzany, poręczyciel, przedmiot poręczenia majątkowego.

SPECIFICS OF BAIL APPLICATION DURING CRIMINAL PROCEEDINGS IN FOREIGN COUNTRIES

Viktor Nazarov

*Doctor of Law, Professor, Professor of the Department of Criminal Procedure and Criminalistics
of the Academy of Advocacy of Ukraine (Kyiv, Ukraine)*

ORCID ID: 0000-0002-3725-7745

Nazarov_2008@ukr.net

Alexey Sitailo

*Candidate of Law, Chairman of the Seredyna-Buda District Court of Sumy Region
(Seredyna-Buda, Ukraine)*

ORCID ID: 0000-0003-4600-9708

elektrostar@ukr.net

Abstract. The author examines the institution of bail in criminal proceedings and its procedural regulation. It is proved that this measure of coercion is applied by an entity on behalf of the government which is authorized to exercise power, and therefore has a public nature. It is noted that this measure is primarily associated with certain legal restrictions in the area of material interests of a person, and the application of sanctions established by criminal procedural rules aimed at fulfilling a number of procedural obligations.

A comparative legal study of the procedural mechanism of bail application in post-Soviet countries, some countries of the European Union, the USA and England is carried out. It is proved that the criminal procedure legislation of post-Soviet countries has both common and distinctive trends in the development of the bail institution, understanding of this concept, grounds and procedure for its application, the subject matter of bail, the subjects applying this measure of restraint, identification of pledgers, peculiarities of bail return, etc. The author emphasizes both positive aspects of post-Soviet countries' legislation on the application of bail and negative aspects which affect the regulation, practice and dynamics of bail application by public authorities.

Key words: criminal proceedings, preventive measures, bail, suspect, bailor, bail subject.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСТАВИ ПІД ЧАС КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Віктор Назаров

*доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінального процесу
та криміналістики Академії адвокатури України (Київ, Україна)*

ORCID ID: 0000-0002-3725-7745

Nazarov_2008@ukr.net

Олексій Ситайло

*кандидат юридичних наук, голова Середино-Будського районного суду Сумської області
(Середина-Буда, Україна)*

ORCID ID: 0000-0003-4600-9708

elektrostar@ukr.net

Анотація. Досліджено інститут застави в кримінальному провадженні та його процесуальну регламентацію. Доведено, що цей захід примусу застосовується суб'єктом від імені держави, якого наділено владними повноваженнями, а отже має публічний характер. Зауважується, що даний захід передусім пов'язаний з певними правообмеженнями у сфері матеріальних інтересів особи, застосуванням щодо неї встановлених кримінальними процесуальними нормами санкцій, покликаних на виконання низки процесуальних обов'язків.

Здійснено порівняльно-правове дослідження процесуального механізму застосування застави в пострадянських країнах, деяких країнах Європейського Союзу, США та Англії. Доведено, що кримінальне процесуальне законодавство пострадянських країн має як спільні, так й відмінні тенденції в розвитку інституту застави, розумінні даного поняття, підстав та порядку застосування, предмета застави, суб'єктів, які застосовують цей запобіжний захід, визначенні заставадавців, особливостей повернення застави тощо. Виокремлено як позитивні аспекти законодавства пострадянських країн у застосуванні застави, так і негативні, що впливають на регламентацію, практику та динаміку застосування застави владними суб'єктами.

Ключові слова: кримінальне провадження, запобіжні заходи, застава, підозрюваний, заставадавець, предмет застави.

Вступ. У кожній країні злочинність сприймається як реальна загроза національній безпеці, що справляє потужний негативний вплив на всі сфери життєдіяльності суспільства, а тому дослідження питання застосування примусових заходів у кримінальному провадженні зарубіжних країн, у тому числі й застави, стає цікавим і повчальним. В Україні питання щодо порівняльно-правового аналізу застосування застави в зарубіжних країнах досліджували В. Ю. Дрозд, В. Г. Дрозд, Н. О. Іверук, О. В. Ільченко, О. П. Кучинська, Б. А. Малій, О. С. Петров, М. М. Стефанчук та ін. Разом з тим, попри вагому теоретичну та практичну значущість наукових праць відповідних учених, питання щодо застосування неізоляційних запобіжних заходів змушує звертатися до досвіду зарубіжних країн з метою використання позитивних напрацювань в їх кримінальному процесуальному законодавстві та застосуванні в кримінальному провадженні такого запобіжного заходу як застава.

Постановка завдання. Мета статті полягає в дослідженні нормативної моделі застави як запобіжного заходу, виявленні на підставі порівняльно-правового аналізу кримінального процесуального законодавства України та зарубіжних країн спільних та відмінних тенденцій розвитку цього інституту.

Основна частина. Історично склалося, що кримінальне процесуальне законодавство пострадянських країн має як спільні, так й відмінні тенденції в розвитку інституту застави, розумінні даного поняття, підстав та порядку застосування, предмета застави, суб'єктів, які застосовують цей запобіжний захід, визначенні заставадавців, особливостей повернення застави тощо. Однією з основних спільних ознак інституту застави є визначення його місця в кримінальному провадженні. Так, у КПК Молдови (статті 190–192.1) (Кримінальний процесуальний кодекс Республіки Молдови, 2003) Таджикистану (ст. 109) (Кримінальний процесуальний кодекс Республіки Таджикистан, 2009), Туркменістану (ст. 153) (Кримінальний процесуальний кодекс Республіки Туркменістан, 2009); Казахстану (ст. 145) (Уголовно-процесуальний кодекс Республіки Казахстан, 2014), Естонської (ст. 135) (Кримінальний процесуальний кодекс Естонської Республіки, 2003), Латвійської Республік (ст. 257) (Кримінальний процесуальний закон Латвійської Республіки, 2005); Грузії (ст. 200) (Кримінальний процесуальний кодекс Грузії, 2009), Киргизької Республіки (ст. 114) (Кримінальний процесуальний кодекс Киргизької Республіки, 2017), Республік Вірменія (ст. 143) (Кримінальний процесуальний кодекс Республіки Вірменія, 1998), Узбекистану (ст. 249) (Кримінальний процесуальний кодекс Республіки Узбекистан, 1994) застава визначена як запобіжний захід.

Узагальнення правової природи досліджуваного інституту показало, що законодавцями пострадянських країн здебільшого чітко визначено сутність застави. Так, відповідно до ч. 1 ст. 145 КПК Республіки Казахстан застава полягає в унесенні підозрюваним, обвинуваченим або іншою особою на депозит суду грошей у забезпечення виконання підозрюваним, обвинуваченим обов'язків щодо явки до особи, яка здійснює досудове розслідування, прокурора або до суду за їх викликом, а також з метою запобігання вчиненню ними нових умисних кримінальних правопорушень. У КПК Латвійської Республіки заставою є встановлена постановою особи, яка

провадить процес, грошова сума, що передана на депозит (зберігання) у встановлену кредитну установу для забезпечення явки підозрюваного або обвинуваченого за викликом особи, яка провадить процес, і виконання інших установлених законом процесуальних обов'язків (ч. 1 ст. 257).

Законодавцями деяких країн при визначенні сутності застави, порядку її обрання враховується як категорія злочину, так й форма вини підозрюваного чи обвинуваченого. Прикладом, у кримінально-процесуальному законі Азербайджану зазначено, що застава, як запобіжний захід, може бути застосована до підозрюваного, обвинуваченого лише в разі вчинення ним злочинів, які не становлять великої суспільної небезпеки, тобто невеликої тяжкості. Крім того, застава може бути обрана особі лише виключно після винесення судової ухвали про взяття обвинуваченого під варту.

Згідно зі статтею 175 КПК Республіки Молдова застава є альтернативою арешту і може застосовуватися лише за рішенням суду до особи, стосовно якої було заявлено клопотання про арешт, або до підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, який уже перебуває під арештом. Істотною відмінністю від КПК Азербайджанської Республіки є те, що застава може застосовуватися лише стосовно особи, яка підозрюється, обвинувачується в учиненні тяжкого, особливо тяжкого або надзвичайно тяжкого злочину. При цьому ч. 1 ст. 192 КПК Республіки Молдова передбачено додаткові обмеження, які виявляються в можливості заміни запобіжного заходу на заставу лише в разі відшкодування особою шкоди, заподіяної злочинцем.

Загалом процедура застосування застави в пострадянських країнах, так само як і в Україні, спрямована на забезпечення виконання підозрюваним чи обвинуваченим покладених на них обов'язків. Згідно з ч. 1 ст. 145 КПК Республіки Казахстан такими обов'язками є: забезпечення виконання підозрюваним, обвинуваченим обов'язків щодо явки до особи, яка провадить досудове розслідування, прокурора або до суду за їх викликом, а також з метою запобігання вчиненню ними нових умисних кримінальних правопорушень. Частиною 2 статті 199 КПК Грузії визначено такі обов'язки, як: обов'язок особи з'являтися до суду у визначений час або за викликом; заборона щодо певної діяльності і певної професії; зобов'язання щодня або з іншою періодичністю з'являтися до суду, у поліцію чи інший державний орган та звітувати їм; нагляд з боку призначеної судом установи; електронний моніторинг; зобов'язання перебувати в певні години в певному місці або без такого; зобов'язання не залишати певне місце або заборона на проникнення в нього; заборона на зустрічі з певними особами без спеціального дозволу; зобов'язання щодо здачі паспорта або іншого документа, що посвідчує особу; будь-який інший, визначений судом захід, необхідний для досягнення мети застосування запобіжних заходів. У частині 1 статті 109 КПК Республіки Таджикистану та ч. 1 ст. 153 КПК Республіки Туркменістану визначено такі обов'язки, як забезпечення явки підозрюваного, обвинуваченого, підсудного на виклик органу кримінального переслідування та суду.

Детальне вивчення кримінального процесуального законодавства досліджуваних країн дозволяє дійти висновку, що в більшості з них не передбачено комбінування застави з іншими запобіжними заходами. Лише у КПК Естонії передбачено, що за згодою підозрюваного або обвинуваченого суддя попереднього слідства або суд може замінити взяття під варту заставою. Крім того, суд може за власною ініціативою або за клопотанням прокуратури додатково з призначенням застави застосувати щодо підозрюваного або обвинуваченого запобіжний захід у вигляді підписки про невиїзд (ч. 5¹ ст. 135).

Зауважимо, що в законодавстві деяких країн щодо практики застосування застави збережено окремі норми, які діяли ще за часів радянського законодавства і на сьогодні залишаються актуальними. Пов'язано це з позасудовим порядком прийняття рішення про застосування застави. Так, у ч. 1 ст. 109 КПК Республіки Таджикистан визначено право слідчого і прокурора застосовувати цей запобіжний захід до суду без отримання санкції судді. Відповідно до ч. 2 ст. 153 КПК Республіки Туркменістан застава як запобіжний захід може бути обрана дізнавачем, слідчим за згодою прокурора.

Порівняльно-правовий аналіз кримінального процесуального законодавства України та пострадянських країн доводить, що в розглянутих нами країнах поняття про предмет застави є більш широким. До нього віднесено не лише гроші, а й цінні папери та інші цінності (ч. 1 ст. 143 КПК Республіки Вірменія); рухоме й нерухоме майно; інше майно, вартість якого перевищує максимальний розмір застави за відповідною категорією злочину (частини 1, 3 ст. 145 КПК Республіки Казахстану); нерухоме майно (ст. 200 КПК Грузії); цінності, нерухоме майно (ст. 249 КПК Республіки Узбекистан); цінності (ст. 153 КПК Республіки Туркменістан); цінні папери або нерухомість у межах тієї ж певної суми грошей (ст. 192.1 КПК Республіки Молдови).

Зауважимо, що КПК України не встановлює можливості визначення розміру застави нижче встановленої межі. Натомість у ст. 145 КПК Республіки Казахстан зазначається, що у виключних випадках розмір застави може бути нижчий за мінімальний розмір або може бути прийнято інше майно, еквівалентне цій сумі стосовно: осіб, які мають на утриманні неповнолітніх дітей, батьків похилого віку, родичів-інвалідів, а також, які є опікунами чи піклувальниками; осіб, які належать до соціально вразливого прошарку населення, а також осіб, які отримують різні види соціальної допомоги за рахунок бюджету; неповнолітніх та осіб пенсійного віку.

Відповідно до ч. 9 ст. 145 КПК Республіки Казахстан, суд, у випадках, якщо заставодавцями є підозрюваний, обвинувачений, розглядаючи питання щодо подальшої долі застави за наявності цивільного позову, процесуальних витрат й необхідності інших майнових стягнень, має право за клопотанням прокурора прийняти рішення про звернення стягнення на предмет застави або його частину. З приводу цього варто зазначити, що український законодавець відмовився від можливості звернення застави на користь цивільного позивача у зв'язку із заявленим ним позовом. На нашу думку, норма, передбачена КПК Республіки Казахстан, не відповідає меті застосування

застави й істотно змінює її правову природу. Крім того, відшкодування шкоди із суми застави ставить певну частину цивільних позивачів у привілейоване становище, оскільки в справах, у яких відносно підозрюваних чи обвинувачених застосовуються інші запобіжні заходи, забезпечення відшкодування шкоди буде проводитися в загальному судовому порядку.

Законодавством багатьох країн до переліку заставодавців включено не лише фізичних, а й юридичних осіб, а також чітко визначено строки внесення встановленого розміру застави. Прикладом, відповідно до ч. 4 ст. 145 КПК Республіки Казахстан підозрюваний, обвинувачений чи підсудний, які не утримуються під вартою, або інша особа не пізніше п'яти діб з дня обрання, застосування запобіжного заходу у вигляді застави зобов'язані внести кошти на відповідний рахунок та надати підтверджуючий документ особі, яка здійснює досудове розслідування, прокурору чи суду.

У кримінальному провадженні деяких країн, на відміну від КПК України, передбачено право відмови заставодавця від покладених на нього обов'язків. Прикладом, у КПК Республіки Узбекистан передбачено право заставодавця відмовитися від прийнятих на себе зобов'язань до появи підстав, що тягнуть за собою звернення застави у власність держави. Крім того, заставодавець не має права посилаючись на відсутність можливості контролювати поведінку підозрюваного, обвинуваченого чи підсудного, за винятком випадків, за яких він доведе дію непереборної сили (ст. 249). У законодавстві Республіки Казахстан допускаються можливості того, що в разі письмового звернення особи, яка внесла заставу за підозрюваного чи обвинуваченого, про те, що вона не в може надалі забезпечувати виконання підозрюваним чи обвинуваченим обов'язків щодо явки в орган, який провадить кримінальний процес, предмет застави підлягає негайному поверненню, якщо підозрюваний чи обвинувачений не порушили встановлених обов'язків (ч. 10 ст. 145). Відповідно до ч. 9 ст. 200 КПК Грузії в разі письмового звернення особи, яка внесла заставу на користь обвинуваченого до прийняття остаточного рішення у справі, відповідно до прокурора або до суду про те, що вона не в змозі забезпечити належну поведінку обвинуваченого та його своєчасну явку до слідчого, прокурора, у суд, особі, яка внесла заставу, у місячний строк у повному розмірі повертається внесена у вигляді застави грошова сума (з урахуванням показників інфляції, що існували на момент унесення застави) й нерухоме майно, а щодо обвинуваченого може бути обрано більш суворий запобіжний захід.

У законодавстві досліджуваних країн по різному вирішується питання щодо доказування законності походження коштів, цінностей, майна. Прикладом, у ст. 145 КПК Республіки Казахстан передбачено, що доказування цінності застави та відсутності обтяжень покладено на заставодавця. Відповідно до ч. 3 ст. 143 КПК Республіки Вірменія обов'язок доведення цінності застави несе заставодавець.

Більшість пострадянських країн у прийнятті законодавчих норм обрали різні шляхи регулювання і визначення заставної суми. Зокрема, в Естонії мінімальний розмір застави становить п'ятсот денних заробітків (ст. 135). У Туркменістані розмір застави визначається з урахуванням соціального становища особи, щодо якої застосовується застава, та обставин учинення злочину, але загалом не може бути меншою за п'ятидесятикратний розмір мінімальної заробітної плати (ч. 4 ст. 153). Як бачимо, на відміну від КПК України, у законодавстві зазначених вище країн прописана лише нижня межа застави, а в подальшому визначення розміру застави залежить від прийняття рішення правозастосовним органом.

Слід зазначити, що в кримінальних процесуальних законодавствах пострадянських країн визначено не лише порядок повернення застави, а й звернення її в дохід держави. Проте механізм реалізації цих положень різняться з українським законодавством. Так, відповідно до ч. 12 ст. 145 КПК Республіки Казахстан у разі повернення предмета застави з заставодавця стягується сума, витрачена на забезпечення збереження застави. Частиною 7 статті 153 КПК Республіки Туркменістан визначено, що в разі винесення обвинувального вироку щодо особи, до якої застосовано заставу, одна двадцята частина застави перераховується в дохід держави, решта – повертається заставодавцю.

Загалом усе вищезазначене доводить, що кримінальне процесуальне законодавство пострадянських країн щодо застосування застави має як певні переваги, так й окремі, іноді суттєві, недоліки порівняно з українським. Вважаємо, що передбачений у КПК України процесуальний механізм регулювання застави має певну позитивну специфіку, пов'язану з визначенням її поняття, предмета, порядку застосування, повернення та звернення в дохід держави.

Цікаво порівняти механізм застосування застави в кримінальному провадженні за кримінальним процесуальним законодавством в економічно розвинутих зарубіжних країнах. На думку Л. В. Головка, сьогодні, попри всю різноманітність національних моделей, західний кримінальний процес є ідеологічно монолітним. Загалом твердження, у якій країні кримінальний процес є кращим, демократичнішим чи ліберальнішим, прикладом, у США, Німеччині або Франції, стають не актуальними. Протиставлення змагального (обвинувального) та інквізиційного (розшукового), англосаксонського й континентального, американського та німецького кримінальних процесів тривалий час вважається не ідеологічним, а суто технічним. У технічному кримінально-процесуальному розумінні головне значення, як і раніше, має розмежування англосаксонської і континентальної кримінально-процесуальних моделей. Найбільш впливовими представниками першої моделі є США і Великобританія (насамперед Англія і Уельс), другої – Франція і Німеччина (Головка, 2017: 182–185).

Отже, суттєвий науковий інтерес викликає практика застосування застави в країнах ЄС. У законодавстві країн ЄС на відміну від кримінального процесуального законодавства України та пострадянських країн відсутнє визначення поняття запобіжних заходів. При цьому зауважимо, що в процесуальному законодавстві країн ЄС існують різні назви інституту застави, однак його сутність залишається незмінною, а саме: забезпечення явки обвинуваченого в судово-слідчі органи шляхом надання ним або заставодавцем необхідної грошової суми або інших цінностей.

Водночас існує неоднакове ставлення до цього заходу в різних країнах. Так, у КПК Чеської Республіки (розділ 73), Словенії (ст. 196–199) (Дрозд, 2016: 78; Дрозд, 2016: 66) застава є альтернативою триманню під вартою. Водночас не в кожній країні Європи застава сприймається як запобіжний захід, що може бути альтернативою триманню під вартою. Прикладом, у Данії суспільство сприймає заставу як необґрунтовані привілеї багатіїв, тому й використовується вона досить рідко. В Італії під час прийняття в 1989 році КПК, який й на сьогодні чинний, законодавець зовсім відмовився від застави, не бажаючи дискримінувати в кримінальному провадженні малозабезпечені верстви населення та викликати суспільне невдоволення «кримінальною юстицією для багатих». Наслідком цього стала велика кількість осіб, які перебувають у в'язниці в очікуванні судового процесу, що в середньому становить 25 % усіх затриманих правопорушників (Дрозд, 2016: 68).

Звернемо увагу на практику застосування застави в кримінальному провадженні ФРН та Франції. Так, у ФРН дана процедура має назву «зупинення виконання постанови про попереднє ув'язнення» (§ 116, 116а КПК ФРН). Таке зупинення можливе в разі, якщо спочатку взяття під варту було обґрунтовано лише потенційною небезпекою втечі особи. Досягнення мети даного запобіжного заходу полягає в запобіганні втечі обвинуваченого за рахунок унесення грошей, цінних паперів, застави або поручительства відповідних осіб. Суддя на свій розсуд визначає розмір й вид забезпечення (§§116, 116а КПК ФРН). З урахуванням зазначеного можна дійти висновку, що застава у німецькому законодавстві не розглядається як самостійний запобіжний захід, а може застосовуватися лише замість тримання під вартою, якщо обвинувачений на підставі наказу судді вже взятий під варту.

Зауважимо, що в подальшому заставаодавець може відмовитися від виконання взятих на себе обов'язків і вимагати повернення застави. Так, особа, яка внесла заставу за обвинуваченого, може домогтися звільнення від застави, якщо вона в строк, установлений судом, забезпечить явку обвинуваченого або повідомить про факти, які обґрунтовують підозру чи намір обвинуваченого переховуватися від кримінального переслідування (§ 123 КПК ФРН).

У разі порушення обвинуваченим даних ним зобов'язань та встановлених обмежень застосовується наказ про арешт. Сама процедура звернення застави в дохід держави регулюється § 124 КПК ФРН. Зокрема, застава, яку не повернуто, надходить у дохід держави, якщо обвинувачений ухилився від слідства або від відбування призначеного йому покарання у вигляді позбавлення волі або заходів виправлення й безпеки, що пов'язані з позбавленням волі. Питання про заставу вирішується після надання пояснень обвинуваченим та заставаодавцями. Такі особи на рішення суду можуть подати термінову скаргу, і в цьому випадку їм, а також прокуратурі надається можливість усного обґрунтування своїх клопотань й обговорення проведеного розслідування. Рішення, яким оголошено втрату застави щодо тих осіб, які внесли її за обвинуваченого, є остаточним, приймається суддею у цивільних справах й підлягає виконанню, а після закінчення строку оскарження набуває значення як рішення, що набрало законної сили в цивільній справі (§ 124 КПК ФРН).

У КПК ФРН передбачено ряд додаткових випадків, за яких можливе застосування застави. Наприклад, відповідно до § 127 належить відмовитися від затримання обвинуваченого, який не має постійного місця проживання в межах дії застосовуваного закону і передумови для арешту якого існують лише у зв'язку з небезпекою його втечі, якщо обвинувачений вносить заставу встановленого розміру в розрахунок на очікуване покарання у вигляді грошового штрафу або відшкодування судових витрат. Відповідно до § 132 діє така сама норма, якщо відсутні підстави для арешту обвинуваченого. У цих випадках припис про внесення застави виносить суддя, а при невідкладності дій – прокуратура та її допоміжні чиновники (Уголовно-процесуальний кодекс Федеративной Республики Германии, 1993).

На відміну від процесуального законодавства ФРН, у КПК Франції передбачено, що застава застосовується як самостійний запобіжний захід, а також захід, що замінює тримання під вартою. Слід зауважити, що застава, на відміну від тримання під вартою, є заходом, що охоплюється поняттям «судовий контроль».

Відповідно до ст. 142³ КПК Франції застава гарантує участь особи в процесуальних діях, а також забезпечує виконання можливого рішення про відшкодування заподіяної шкоди або покарання у вигляді штрафу. Покриття витрат проводиться в порядку вищевказаної черговості, визначеної в законі. У рішенні про звільнення встановлюється розмір кожної з двох зазначених частин застави (ст. 145 КПК Франції) (Боботов, 1994: 154).

Зазначимо, що у французькому законодавстві не встановлено меж розміру застави. Відповідно до ст. 146 КПК Франції предметом застави можуть стати гроші, підписані чеки, цінні папери, випущені або гарантовані державою. Застава вручається секретарю трибуналу або суду, або збирачеві мита. Разом із заставою можуть установлюватися додаткові обмежувальні заходи: обов'язок періодичної явки до органів влади для реєстрації, нагляд за професійною діяльністю обвинуваченого, заборона контактів з певними особами (групами осіб) та ін. Щодо кожного обвинуваченого можуть бути призначені як один, так і кілька обмежувальних заходів (Беззалоговое правосудие, 2020).

Якщо особа не дотримується покладених на неї обов'язків, слідчий суддя має право винести наказ про арешт (з можливістю затримання в межах 24 годин) й звернутися до судді по свободам з клопотанням щодо взяття цієї особи під варту.

Застава є найбільш ефективним та найбільш застосовуваним заходом у країнах англо-американської системи права. Зокрема, у США інститут застави відомий як «bail» – застава, поручительство.

Питання, пов'язані зі звільненням під заставу заарештованого (обвинуваченого) до суду й підсудного під час суду під заставу, регулюються Правилем 46 «Звільнення з-під варті» Федеральних Правил кримінального процесу в окружних судах США та федеральним законом «Акт про реформу порядку звільнення під заставу або поручительство» 1984 року, який належить до розділу 18 Зводу законів США.

Процедура внесення застави передбачає укладення письмової угоди між судом та обвинуваченим (підсудним), який погоджується, що в разі отримання дозволу вийти на свободу до суду або призначення покарання, він буде дотримуватися всіх умов, установлених судом, основною з яких є явка на всі майбутні судові процедури. Вирішення питання про звільнення заарештованого з-під варті під заставу допустимо на стадії попереднього слухання справи в суді після пред'явлення обвинувачення, а підсудного – після винесення вироку (Пилипчук, 1998: 7).

З метою вирішення питання про можливість звільнення обвинуваченого під заставу суддя має встановити наявність у даному випадку правових обмежень або заборон на звільнення, природу й обставини вчинення інкримінованого злочину, тяжкість зібраних проти обвинуваченого доказів, відомості про сімейний стан обвинуваченого, наявність у нього роботи, його фінансові джерела, особисті якості його характеру, психічний стан, тривалість проживання в цій спільноті, кількість колишніх судимостей, кількість випадків притягнення до суду, наявність спроб ухилитися від судового розгляду або відмови від явки в суд тощо. Допомагає суду прийняти рішення про застосування застави співробітник Служби по досудовим питанням, який проводить співбесіду з обвинуваченим та готує звіт для суду, що містить інформацію про родинні зв'язки обвинуваченого в місцевому співтоваристві, його трудову діяльність, стан фізичного й психічного здоров'я, попередні судимості, ураховуючи будь-які факти неявки в суд.

Дослідження предмета та видів застави дозволяє стверджувати, що передусім в якості застави виступають грошові кошти, рухоме та нерухоме майно, акції, облігації та ін. Проте в більшості випадків заставою стає все ж таки грошова одиниця. При цьому розмір застави обирається такий, щоб обвинувачений був змушений з'явитися на судовий розгляд, оскільки наслідком стане втрата внесених під заставу грошей.

У деяких штатах (Каліфорнія, Техас) передбачено суворі правила для суддів щодо визначення розміру застави. Судді зазвичай керуються нормами, представленими у формі таблиць, які містять диспозиції злочинів та конкретний розмір застави, що може бути внесено особою, яка підозрюється в учиненні кримінального правопорушення. Такий спосіб визначення розміру застави не має обов'язкового характеру для суддів, проте останні, установлюючи інший розмір застави, повинні обґрунтувати її розмір та мотиви відхилення від встановлених критеріїв її визначення. В інших штатах суддя визначає розмір застави на власний розсуд. Суддя може відмовити в застосуванні застави або ж установити її надмірний розмір, якщо підозрюваний обвинувачується в учиненні насильницького злочину чи переховується від органів розслідування (Стефанчук, Іверук, 2019: 63, 64).

Загалом існує кілька класифікацій застави залежно від способу її внесення: повна гарантована застава (у залі суду підозрюваний особисто сплачує повну суму застави шляхом поміщення грошей у спеціальний сейф); закрита гарантована застава (поручитель підписує зобов'язання суду під суму застави та поручається за нагляд, а підозрюваний сплачує гонорар поручителю, який, як правило, становить приблизно 10 % від суми застави); заставо-завдаток (суддя дозволяє залишити підозрюваному в суді відсоток від загальної суми застави (як правило 10 %)). Повну суму застави необхідно сплатити в разі, якщо підозрюваний переховувався від суду. Такий відсоток повертається після розгляду справи, але суд має право залишити собі 1 чи 2 % на процесуальні витрати); негарантована застава (підозрюваний не сплачує суду грошей, але зобов'язується на повну суму застави з'явитися для участі в слідчих діях) (Петров, 2020; Bail Act, 1976).

Існують й інші види застави. Прикладом, заставо-порука (третя особа погоджується бути відповідальною за дотримання підозрюваним покладених на нього обов'язків); заставо майна (застосовується лише в окремих юрисдикціях та виняткових випадках, оскільки доводиться вносити заставу у вигляді майна, вартість якого удвічі більша, ніж розмір установленної законом застави) (Стефанчук, Іверук, 2019: 64).

Зазначимо, що розмір застави має бути співмірний учиненому злочину. До того ж VIII поправка до Конституції США виключає «надмірну заставу» за звільнення з-під варті. Однак на практиці досить часто призначається розмір застави надто високий, особливо за умов підозри затриманого в учиненні тяжких злочинів. Іноді трапляються випадки визначення судом рекордних розмірів застави. Так, у 2004 році за обвинуваченням у вбивстві суд заарештував Р. Дерста (мільйонера й сина магната у сфері нерухомості) та призначив заставу в розмірі 300 000 дол. Після втечі підозрюваного та його подальшого затримання суддя, у зв'язку з наявністю ризиків, що обвинувачений знову спробує переховуватися, призначив заставу вже у розмірі 1 млрд. дол. Коли до обвинувачення в убивстві додалося обвинувачення в приховуванні доказів, суддя підвищив розмір застави до 3 млрд. дол. У 2005 році в місті Колумбус (штат Огайо, США) заарештували К. Фрімен за обвинуваченням в утриманні двох будинків розпусти. Через ризики переховування обвинуваченої та перешкоджання розслідуванню прокурор просив муніципального суддю призначити їй таку заставу, яка б не дозволила вийти з тюрми. У результаті підозрюваній було обрано заставу в розмірі 1 млрд. дол. (Десять самих крупних залогов в історії, 2014).

Загалом статистичні дані свідчать, що порівняно з 1992 роком, коли середній розмір застави становив 30-40 тис. дол. США, у 2006 році ця сума складала вже не менш 90 тис. дол. США (Liu, Nunn, Shambaugh, 2018: 4, 5). З урахуванням вищезазначеної судової практики можна припустити, що на сьогодні ця сума стала ще більшою.

Доцільно також зауважити, що установлення судами в кримінальному провадженні великих розмірів застави вплинуло на виникнення певного бізнесу. З'явився такий учасник як бондсмен, тобто приватний заставодавець, який уносить заставу повним обсягом за винагороду від суми і наділений такими правами, як: пошук та затримання втікача; право віддати обвинуваченого до суду; право на захист своїх прав (Кучинська, Іверук, 2018: 54). Як зазначили М. М. Стефанчук та Н. О. Іверук, бажання судової системи США наповнити свої бюджети за рахунок надходжень від застави та інших штрафів призвело до появи осіб («commercial

bondsmen», «bailbond agents»), які готові внести заставу за підозрюваного, за умови подальшого її повернення та сплати 8-10 % додатково, проте можливі й інші додаткові платежі на користь заставодавців у вигляді нерухомості, транспортних засобів, коштовностей, акцій, облігацій тощо (Стефанчук, Іверук, 2019: 63).

Разом з тим суспільна критика зазначеного вище механізму застосування застави призвела до певних змін у цій сфері. Так, у чотирьох штатах США (Іллінойс, Кентуккі, Орегон, Вісконсин) заборонили послуги комерційних заставодавців. У штатах Нью-Джерсі та Аляска з 2014 року запроваджено реформи, які заборонили застосування застави як запобіжного заходу за вчинення більшості кримінальних правопорушень. З жовтня 2019 р. у штаті Каліфорнія заставу виключено з переліку запобіжних заходів, що можуть обиратися до осіб під час перебігу кримінального провадження.

Зазначене доводить, що в судовій практиці не завжди дотримуються положень VIII поправки до Конституції США. При цьому доречно вказати, що Верховний Суд США ніколи не визнавав право бути обраним під заставу як абсолютне право і зауважував, що уряд може мати легітимну мету, обмежуючи можливість застосування застави, за якої особа може переховуватися від органів досудового розслідування, або у зв'язку з небезпекою, яку становить особа для суспільства або її окремих членів (Стефанчук, Іверук, 2019: 63).

Як і в українському законодавстві, американський суддя під час вирішення питання про застосування застави може визначити певні умови звільнення під заставу, а саме: зобов'язати звільненого обвинуваченого перебувати під перевіркою служби контролю та спостереження (такий контроль за обвинуваченим установлюється строком до 6 місяців, та в разі необхідності суддя може продовжити цей строк на такий самий період часу); зобов'язати отримати медичне лікування або іншу професійну допомогу; зобов'язати обвинуваченого пройти курс лікування від наркотичної залежності; заборонити обвинуваченому продовжувати займатися певною діяльністю, що пов'язана з інкримінованим йому діянням; заборонити підозрюваному або обвинуваченому для запобігання насильству в сім'ї входити в квартиру, де проживає його дружина або член сім'ї, або перебувати на певній відстані від місця проживання останніх, докучати їм та заважати їх нормальному життю; вирішити питання про вилучення зброї, що належить підозрюваному або обвинуваченому, навіть якщо ця зброя використовується ним у законному порядку для армійської служби. Зазначені умови не є обмеженими законом, і суддя має право використовувати інші умови застави, які вважатиме необхідними для конкретної ситуації.

На відміну від дії інституту «bail» у США, в Англії цей інститут трактується ширше та являє собою будь-яке залишення на свободі особи, щодо якої є підстави для арешту. Отже, заставу застосовують у кожному конкретному випадку і лише при відмові від її внесення особа піддається арешту або в разі наявної підозри про намір такої особи переховуватися від органів слідства, або є дані про намір спричинити тиск на свідків, або за необхідності застосувати для захисту самого обвинуваченого.

Загалом під заставою в англійському кримінальному провадженні розуміється особисте зобов'язання обвинуваченого під час його звільнення з-під варту, що обумовлює його появу перед судом, підкріплене досить суттєвою грошовою сумою і в деяких випадках гарантією з боку іншої особи (осіб) у тому, що обвинувачений з'явиться до суду в призначений день.

Порядок застосування застави безпосередньо регулюється Законом про звільнення під заставу 1976 р. (The Bail Act of, 1976) й полягає в наявності по суті двох варіантів рішень суду – щодо взяття особи під варту та про відмову у взятті під варту. В останньому випадку суд використовує «bail» (звільнення під заставу), причому таке звільнення може бути умовним (відмова від застосування реального арешту пов'язана з конкретними умовами, які можуть бути або позитивними, тобто застасова чи порука, або негативними, а саме не вчиняти певних дій, не покидати певну територію тощо) та безумовним (поліція або суд залишає особу на волі без будь-яких додаткових умов) (Гльченко, Малій, 2018: 64). Необхідно зазначити, що основною умовою звільнення під заставу є обов'язок особи з'явитися до суду у визначений строк. У разі порушення такої умови суд може видати ордер на арешт відповідної особи. Крім того, у разі порушення особою умов звільнення під заставу, співробітник поліції має право заарештувати її без ордеру (Cape, Smith, 2016: 81).

Розмір застави визначається суддею, при цьому білль про права забороняє призначення надмірно великих розмірів застави. Переважно в судовій практиці розмір застави варіюється залежно від типу й тяжкості злочину, у якому особа обвинувачується.

Згідно з кримінальним процесуальним законодавством Англії суд не може надати дозвіл на звільнення під заставу, якщо: а) особа обвинувачується в злочині, за який може бути призначено покарання у вигляді позбавлення волі на строк понад 6 місяців і при цьому виявиться, що вона була засуджена раніше і звільнена достроково; б) суду стане відомо, що обвинувачений уже був звільнений під заставу й не виконав умови звільнення; в) особа обвинувачується в злочині, що вчинений у час, коли його відпустили під заставу; г) суд буде вважати потрібним затримати обвинуваченого для з'ясування його особи й місця проживання; д) обвинувачений не проживає у Великобританії; е) злочин, у вчиненні якого він обвинувачується, полягає в загрозі насильства, підпалу, вибуху, некоректної поведінки з тими, хто не досяг 16 років; є) обвинувачений учинить повторний злочин; ж) суд вирішить, що для захисту самого обвинуваченого йому краще залишитися під вартою (Дрозд, 2016: 67).

Зауважимо, що суддя, який відмовляє у звільненні обвинуваченого під заставу або затримує його звільнення в тих випадках, за яких звільнення мало бути дозволено, визнається винним у вчиненні проступку, якщо буде доказано, що ця відмова була викликана незаконними або неналежними мотивами. Рішення про відмову у звільненні під заставу може бути оскаржене обвинуваченим до Високого суду.

Висновки. У результаті порівняльно-правового дослідження законодавства України та інших держав виявлено як схожість, так й відмінність у процесуальному механізмі застосування застави, визначенні її розміру, предмета й виду застави, особливостях повернення застави чи звернення її в дохід держави. Переважно механізм застосування застави пов'язаний з традиціями розвитку національних кримінальних процесуальних законодавств, процесуальною доктриною та поточною ситуацією в боротьбі зі злочинністю, що автоматично впливає на ефективність та доцільність застосування застави, виконання завдань кримінального провадження та забезпечення конституційних прав учасників кримінального провадження.

Список використаних джерел:

1. Bail Act 1976. URL: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1976/63/contents>
2. Cape E., Smith T. The practice of pre-trial detention in England and Wales: Research report. Project Report. University of the West of England, Bristol. 2016. p. 81.
3. Liu P., Nunn R., Shambaugh J. The Economics of Bail and Pretrial Detention. Washington, The Hamilton project. 2018. 4–5.
4. The Bail Act of 1976. Официальный сайт Законодательства Великобритании, управляемый Национальным архивом от имени Правительства Ее Величества. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1976/63>.
5. Беззалоговое правосудие. URL: <https://www.advgazeta.ru/mneniya/bezzalogovoe-pravosudie/>
6. Боботов С. В. Правосудие во Франции: учебное пособие. Москва, 1994. 198 с.
7. Десять самых крупных залогов в истории. URL: <https://pravo.ru/interpravo/practice/view/102952/>
8. Дрозд В. Г. Міжнародний досвід використання запобіжних заходів, що не пов'язані з обмеженням волі за кримінальним процесуальним законодавством країн дальнього зарубіжжя. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. № 1. 2016. С. 61–72.
9. Дрозд В. Ю. Проблемні аспекти застосування застави як одного з видів запобіжних заходів, не пов'язаних з обмеженням волі особи. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. № 1. 2016. С. 72–80.
10. Ильченко О. В., Малій Б. А. Міжнародний досвід застосування застави як запобіжного заходу у кримінальному провадженні. *Правові горизонти*. 2018. С. 61–66.
11. Кримінальний процесуальний закон Латвійської Республіки від 21 квіт. 2005 р. URL: https://vvc.gov.lv/image/catalog/dokumenti/Criminal_Procedure_Law.pdf.
12. Кримінальний процесуальний кодекс Грузії від 9 жовт. 2009 р. № 1772. URL: <https://matsne.gov.ge/ka/document/download/90034/64/en/pdf>.
13. Кримінальний процесуальний кодекс Естонської Республіки від 12 лют. 2003 р. URL: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/530102013093/consolide>.
14. Кримінальний процесуальний кодекс Киргизької Республіки від 24 січ. 2017 р. № 10. URL: <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/111530>.
15. Кримінальний процесуальний кодекс Республіки Вірменія від 1 вер. 1998 р. № ЗР-248. URL: <http://parliament.am/legislation.php?sel=show&ID=1450&lang=rus>.
16. Кримінальний процесуальний кодекс Республіки Молдови від 14 бер. 2003 р. № 122. URL: <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=326970&lang=2>.
17. Кримінальний процесуальний кодекс Республіки Таджикистан від 3 груд. 2009 р. URL: http://continent-online.com/Document/?doc_id=30594304#pos=6;-142.
18. Кримінальний процесуальний кодекс Республіки Туркменістан від 18 квіт. 2009 р. URL: http://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=27706.
19. Кримінальний процесуальний кодекс Республіки Узбекистан від 22 вер. 1994 р. № 1013–XII. URL: <http://lex.uz/docs/111463>.
20. Курс уголовного процесса / Под ред. док. юрид. наук, проф. Л. В. Головки. 2-е изд., испр. Москва : Статут, 2017. 1280 с.
21. Кучинська О. П., Іверук Н. О. Правовий статус заставодавця як учасника кримінального провадження: окремі аспекти законодавчого врегулювання та правозастосовної практики. *Вісник кримінального судочинства*. 2018. № 2. С. 49–57.
22. Петров О. Генезис запобіжного заходу у вигляді застави в зарубіжних країнах. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2017. Вип. 2. С. 73–80. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnusv_2017_2_12.
23. Пилипчук П. П. Питання застосування в слідчій та судовій практиці запобіжного заходу у вигляді застави. *Вісник Верховного Суду України*. 1998. № 3. С. 5–11.
24. Стефанчук М. М., Іверук Н. О. Проблеми визначення розміру застави при обранні запобіжного заходу за законодавством України та країн англо-американської правової сім'ї: порівняльно-правовий аналіз. *Вісник кримінального судочинства*. № 4. 2019. С. 58–68. DOI: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2019.4/58-68>.
25. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Казахстан от 4 июля 2014 г. https://online.zakon.kz/document/?doc_id=31575852&pos=4;-106#pos=4;-106.
26. Уголовно-процессуальный кодекс Федеративной Республики Германии (с изменениями и дополнениями на 1 января 1993 года / перев. с немецкого Б. А. Филимонова. М. : Издательская фирма «Манускрипт», 1994. 204 с.

References:

1. Bail Act 1976. URL: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1976/63/contents> [in English].
2. Cape E., Smith T. The practice of pre-trial detention in England and Wales: Research report. Project Report. University of the West of England, Bristol. 2016. p. 81 [in English].
3. Liu P., Nunn R., Shambaugh J. The Economics of Bail and Pretrial Detention. Washington, The Hamilton project. 2018. 4–5 [in English].
4. The Bail Act of 1976. Ofitsialnyi sait Zakonodatelstva Velikobritanii, upravliaemyi Natsionalnym arkhivom ot imeni Pravitelstva Ee Velichestva [Official UK Legislation website operated by the National Archives on behalf of Her Majesty's Government]. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1976/63> [in English].
5. Bezzalogovoe pravosudie [Unsecured justice]. URL: <https://www.advgazeta.ru/mneniya/bezzalogovoe-pravosudie/> [in Russian].
6. Bobotov S. V. Pravosudie vo Frantsii: uchebnoe posobie [Justice in France]. Moskva, 1994. 198 s. [in Russian].
7. Desiat samykh krupnykh zalogov v istorii [Ten largest pledges in history]. URL: <https://pravo.ru/interpravo/practice/view/102952/> [in Russian].
8. Drozd V. H. (2016) Mizhnarodnyi dosvid vykorystannia zapobizhnykh zakhodiv, shcho ne poviazani z obmezheniam voli za kryminalnym protsesualnym zakonodavstvom krain dalnoho zarubizhzhia [International experience in the use of preventive measures that are not related to the restriction of liberty under the criminal procedural legislation of foreign countries]. *Visnyk Luhanskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav imeni E. O. Didorenka*. № 1. S. 61–72 [in Ukrainian].
9. Drozd V. Yu. (2016) Problemni aspekty zastosuvannia zastavy yak odnogo z vydiv zapobizhnykh zakhodiv, ne poviazanykh z obmezheniam voli osoby [Problematic aspects of the use of collateral as one of the types of preventive measures not related to the restriction of the will of the person]. *Visnyk Luhanskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav imeni E. O. Didorenka*. № 1. S. 72–80 [in Ukrainian].
10. Ilchenko O. V., Malii B. A. (2018) Mizhnarodnyi dosvid zastosuvannia zastavy yak zapobizhnoho zakhodu u kryminalnomu provadzheni [International experience in the use of bail as a preventive measure in criminal proceedings]. *Pravovi horizonty*. S. 61–66 [in Ukrainian].
11. Kryminalnyi protsesualnyi zakon Latviiskoi Respubliki [Criminal Procedure Law of the Republic of Latvia] vid 21 kvit. 2005 r. URL: https://vvc.gov.lv/image/catalog/dokumenti/Criminal_Procedure_Law.pdf [in Ukrainian].
12. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Hruzii [Criminal Procedure Code of Georgia] vid 9 zhovt. 2009 r. № 1772. URL: <https://matsne.gov.ge/ka/document/download/90034/64/en/pdf> [in Ukrainian].
13. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Estonskoi Respubliki [Criminal Procedure Code of the Republic of Estonia] vid 12 liut. 2003 r. URL: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/530102013093/consolide> [in Ukrainian].
14. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Kyrhyzkoi Respubliki [Criminal Procedure Code of the Kyrgyz Republic] vid 24 sich. 2017 r. № 10. URL: <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/111530> [in Ukrainian].
15. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Respubliki Virmeniia [Criminal Procedure Code of the Republic of Armenia] vid 1 ver. 1998 r. № ZR-248. URL: <http://parliament.am/legislation.php?sel=show&ID=1450&lang> [in Ukrainian].
16. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Respubliki Moldovy [Criminal Procedure Code of the Republic of Moldova] vid 14 ber. 2003 r. № 122. URL: <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=326970&lang=2> [in Ukrainian].
17. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Respubliki Tadzhykystan [Criminal Procedure Code of the Republic of Tajikistan] vid 3 hrud. 2009 r. URL: http://continent-online.com/Document/?doc_id=30594304#pos=6;-142 [in Ukrainian].
18. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Respubliki Turkmenistan [Criminal Procedure Code of the Republic of Turkmenistan] vid 18 kvit. 2009 r. URL: http://base.spininform.ru/show_doc.fwx?rgn=27706 [in Ukrainian].
19. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Respubliki Uzbekystan [Criminal Procedure Code of the Republic of Uzbekistan] vid 22 ver. 1994 r. № 2013–KhII. URL: <http://lex.uz/docs/111463> [in Ukrainian].
20. Kurs ugolovnoho protessa [Course of criminal procedure] / Pod red. dok. iurid. nauk, prof. L. V. Golovko. 2-e izd., ispr. Moskva: Statut, 2017. 1280 s. [in Russian].
21. Kuchynska O. P., Iveruk N. O. (2018) Pravovy status zastavodavtsia yak uchashnyka kryminalnoho provadzhenia: okremi aspekty zakonodavchoho vrehuliuvannia ta pravozastosovnoi praktyky [Legal status of the pledger as a participant in criminal proceedings: certain aspects of legislative regulation and law enforcement practice]. *Visnyk kryminalnoho sudochynstva*. № 2. S. 49–57 [in Ukrainian].
22. Petrov O. (2017) Henezys zapobizhnoho zakhodu u vyhliadi zastavy v zarubizhnykh krainakh [The genesis of the preventive measure in the form of collateral in foreign countries] / O. S. Petrov // *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu vnutrishnikh sprav*. Vyp. 2. S. 73–80. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_2017_2_12 [in Ukrainian].
23. Pylypchuk P. P. (1998) Pytannia zastosuvannia v slidchii ta sudovii praktytsi zapobizhnoho zakhodu u vyhliadi zastavy [The issue of application in the investigative and judicial practice of a preventive measure in the form of bail]. *Visnyk Verkhovnoho Sudu Ukrainy*. № 3. S. 5–11 [in Ukrainian].
24. Stefanchuk M. M., Iveruk N. O. (2019) Problemy vyznachennia rozmiru zastavy pry obranni zapobizhnoho zakhodu za zakonodavstvom Ukrainy ta krain anhlo-amerykanskoj pravovoi simi: porivnialno-pravovy analiz [Problems of determining the amount of collateral when choosing a preventive measure under the legislation of Ukraine and the countries of the Anglo-American legal family: a comparative legal analysis]. *Visnyk kryminalnoho sudochynstva*. № 4. S. 58–68 [in Ukrainian].
25. Ugolovno-protsesualnyi kodeks Respubliki Kazakhstan [Code of Criminal Procedure of the Republic of Kazakhstan] ot 4 iulija 2014 g. https://online.zakon.kz/document/?doc_id=31575852&pos=4;-106#pos=4;-106 [in Russian].
26. Ugolovno-protsesualnyi kodeks Federativnoi Respubliki Germanii [Code of Criminal Procedure of the Federal Republic of Germany] (s izmeneniami i dopolnenniami na 1 ianvaria 1993 goda / perev. s nemetskogo B. A. Filimonova. M. : Izdatelskaia firma «Manuskript», 1994. 204 s. [in Russian].